

УДК 378.015.311

DOI:

*Ольга Матвійчук, аспірантка кафедри початкової і професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

ПЕРЕКОНАННЯ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНОГО СВІТОГЛЯДУ

У статті розкрито поняття “переконання”, визначено його структурні компоненти в контексті здоров'яорієнтованого світогляду. Зазначено важливість формування переконань у майбутніх фахівців у закладі вищої освіти як структурного компонента здоров'яорієнтованого світогляду.

Визначено, що термін “переконання” використовується як спосіб або метод впливу і як результат переконливого впливу. Переконання як спосіб педагогічного впливу викладача на майбутніх фахівців спрямовано на формування поглядів і моральних критеріїв, які є для них керівництвом до практичної діяльності, тобто приводить до вироблення власних переконань.

***Ключові слова:** переконання; світогляд; здоров'яорієнтований світогляд; структурні компоненти переконання; майбутній фахівець.*

Лит. 5.

*Olha Matviichuk, Postgraduate Student of the Primary and Vocational Education Department
Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University*

BELIEFS AS A STRUCTURAL COMPONENT OF A HEALTH-ORIENTED WORLDVIEW

The article reveals the concept of “belief”, its structural components are defined in the context of a health-oriented worldview, in which a set of values and life principles of a person is created. The importance of belief formation of future higher education specialists, as a structural component of a health-oriented worldview, is shown.

It is noted that the basis of the worldview is beliefs that combine thoughts with actions, encourage the implementation of ideas through practical activities. Lack of beliefs indicates a lack of worldview, as it hadn't been formed. It is determined that a belief is a set of views and ideas (concepts) of an individual, based on knowledge and social interests and determines its activity-volitional activity, actions, behavior. Beliefs are considered as a system of conscious needs of the individual, motivating the manifestation of their views, principles, worldview, thus, beliefs are an important motive for activities that stimulate the internal activity of the future specialist.

It is noted, that the structural components of belief are knowledge, certain ideas, concepts that form the basis; objective and epistemological characteristics of these ideas and concepts; logical status of information expressed in concepts; socio-value orientation of the individual; volitional activity of a person. The term “belief” is used as a way or a method of influence and as a result of persuasive influence. The types of beliefs are identified as : true and false (wrong), which are a valuable feature of a person only when they correspond to objective reality. False (wrong) beliefs can lead to wrong actions in relation to their health. Belief as a way of pedagogical influence of the teacher on future professionals is aimed at forming views and moral criteria, which are for them a guide to practical activities, thus, leads to the development of their own beliefs.

***Keywords:** beliefs; worldview; health-oriented worldview; structural components of beliefs; future specialist.*

Постановка проблеми На сьогодні існує реальна потреба у зміні уявлень про здоров'я у сучасної студентської молоді, а саме у формуванні здоров'яорієнтованого світогляду. Він є багатокомпонентним духовним утворенням, яке визначає культуру здоров'я людини [2, 165]. Завдяки здоров'яорієнтованому світогляду створюється набір цінностей та життєвих принципів людини. Від того, що для людини є головним у житті, залежить її подальша професійна діяльність, поведінка, взаємовідносини з іншими людьми. Саме розуміння та сприйняття світу визначає життєвий шлях людини. Тому дуже важливо навчити здобувачів освіти адекватно сприймати реальність, оцінювати ситуації,

розставляти пріоритети, правильно робити вибір у своєму житті, не завдаючи шкоди здоров'ю. Одним зі структурних компонентів формування здоров'яорієнтованого світогляду є система переконань людини [2, 165]. Вона у цьому випадку може бути чинником, що детермінує особливості адаптації особистості в кризових умовах. Особливості поведінки людини, її реакція і життєздатність будуть залежати від особистих якостей, ресурсів, адекватних і раціональних установок, схем і стратегій, які формуються у процесі розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У філософській літературі під переконанням найчастіше розуміється певний стан свідомості

особистості, впевненість людини в правоті своїх поглядів, принципів, ідеалів з виходом у діяльнісний простір життєвої активності; в педагогіці – єдність знання і особистого до нього ставлення на рівні інтелектуального, емоційного і етичного осмислення проблемної реальності. У психології з переконанням пов'язують мотиваційну сферу особистості (Н. Менчинська, К. Платонов та ін.); розвиток вольових процесів (В.Іванніков і ін.); соціальної установки (С. Белічева, Д. Узнадзе і ін.).

Г. Залеський характеризує “переконання” у вигляді особливого “сплаву” з трьох компонентів психіки: знання як основи для прийняття рішень, позитивного особистого ставлення до нього суб'єкта пізнання, потреби діяти відповідно до цього знання, що пояснює значення переконання у прийомах оцінки, актах визначення мети й вибірковості мотиву поведінки. Вчений робить висновок про те, що виділені ознаки недостатні для критеріального визначення, позаяк не враховують особливу функцію переконання – здатність служити “основою, критерієм, еталоном при виконанні активів ціннісного вибору” і на підставі цього “включати” механізм соціального орієнтування.

Мета статті – вивчити поняття “переконання”, його особливості та визначити його особливості як структурного компонента здоров'яорієнтованого світогляду.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що переконання – це незворушна впевненість у правильності ідей, знань, ідеалів, поглядів, принципів, які оволодівають людиною, підпорядковують собі її почуття, розум, волю, совість, вчинки, результатом яких є практична діяльність, рольова поведінка, діяльнісна поведінка індивіда. Структурним компонентом світогляду, в тому числі і здоров'яорієнтованого світогляду, виступають, бо саме вони спонукають до втілення ідей у життя через практичну діяльність. Якщо немає переконань, то можна стверджувати про відсутність світогляду. З одного боку, переконання – це вплив на свідомість особистості, в результаті якої відбувається створення спільної системи поглядів, на основі якої формується потенційна готовність особистості до діяльності. З іншого – результат цього процесу. Погляди та увлечення є основою переконання, що зумовлює діяльнісно-вольову активність, вчинки, поведінку людини [4, 51–52].

До структурних елементів переконання відносять знання, певні ідеї, концепції; об'єктивно-гносеологічну характеристику цих ідей та концепцій; логічний статус вираженої в концепціях

інформації; соціально-ціннісну орієнтацію особистості; вольову активність людини [4, 51–52].

Наявність переконань пов'язана з визнанням і безпосереднім переживанням їх істинності, а також із потребою реалізувати їх. Можна говорити про моральні, наукові, релігійні та інші переконання [1, 33].

У вихованні майбутніх фахівців особливе місце належить педагогові та його педагогічному впливу. На основі вивчення соціально-психологічної теорії та педагогічного досвіду спілкування прийнято виділяти два основні способи комунікативного впливу, тобто впливу за допомогою повідомлення: переконання та навіювання.

Будь-який вплив педагога спрямований на формування, закріплення чи зміну установок, відносин, думок, почуттів, дій вихованців, тобто покликаний впливати на всі сторони психіки і поведінки майбутніх фахівців. Однак психологічні механізми впливу, тобто переконання та навіювання, неоднакові. Кожен зі способів впливу викладача на майбутніх фахівців з допомогою повідомлень має власну специфіку, що є предметом подальшого розгляду. Переконання – елемент (якість) світогляду, що надає особистості чи соціальній групі впевненість у поглядах на світ, знання і оцінку реальної дійсності. Переконання спрямовують поведінку людини та її вольові дії. Вищий (абсолютний) ступінь переконаності у багатьох уособлює віра (впевненість).

Переконання – насамперед вплив на свідомість людини, на її розуміння себе та зовнішнього світу для того, щоб це розуміння привести у відповідність до вимог наукового знання, моралі. Проте переконання впливає як на розум, так і почуття людини. Таким чином, переконання – це така дія однієї людини на іншу або колектив, яка, торкаючись раціональної та емоційної сфери у їхній єдності, формує нові погляди, відносини, що відповідають вимогам суспільства, вираженим у принципах та нормах моральності, або змінює неправильні.

Термін “переконання” використовується у двох значеннях: по-перше, як спосіб або метод впливу і, по-друге, як результат переконливого впливу. Переконання як спосіб педагогічного впливу викладача на майбутніх фахівців спрямовано на формування у них поглядів і моральних критеріїв, які вони застосовують у майбутній професійній діяльності. Як результат педагогічного впливу, переконання є міцними, заснованими на певних принципах, життєвими позиціями людини.

Переконання можна вважати визначальною складовою світогляду особистості, який є

системою поглядів людини на світ, життя інших. Саме світогляд характеризує ідейний, духовний, здоровий спосіб життя людини. Переконавання формуються у процесі засвоєння майбутніми фахівцями природних, ідейно-політичних, моральних, здоров'язбережувальних та інших знань. Відповідно до цього говорять про наукові, філософські, етичні, політичні та правові, естетичні, професійні (наприклад, педагогічні), екологічні, здоров'яорієнтовані переконання. Однак знання та переконання не одне й те саме.

Нерідко майбутній фахівець знає, як слід вчинити у тих чи тих конкретних ситуаціях, знає, яку думку слід підтримувати у суперечці, і, проте, не переживає за те, що знання про здоров'язбереження потрібно утвердити в своєму житті. У такого майбутнього фахівця слово розходиться зі справою, єдності знань та поведінки у нього немає, його знання не стали переконаннями (когнітивний дисонанс).

Про наявність переконань свідчить сформована потреба діяти відповідно до своїх знань. Переконавання прийнято розглядати як систему усвідомлених потреб особистості, що спонукають її діяти згідно зі своїми поглядами, принципами, світоглядом, тобто переконання виступають важливим мотивом діяльності, що стимулює внутрішню активність майбутнього фахівця.

Переконавання можуть бути істинними та хибними. Вони є цінною рисою особистості лише тоді, коли відповідають об'єктивній дійсності. Помилкові переконання можуть призвести до неправильних, аморальних вчинків.

Так, помилковість моральних уявлень майбутніх фахівців зумовлює хибні форми поведінки щодо власного здоров'я. При переході знань у переконання важливо, щоб соціальні моральні цінності набували особистої значущості для майбутніх фахівців, щоб зовнішні вимоги суспільства перетворювалися на їхні внутрішні потреби.

У переконаннях повинна реалізуватися формула: зрозуміло-пережито-прийнято-зроблено, тобто розумію, прийняв для себе, цим керуватимуся у своїй здоров'язбережувальній діяльності і в поведінці. Важливою рисою особистості є переконаність – віра в правильність своїх поглядів, непохитна впевненість у правоті, в своїх принципах, заснована на ясній свідомості та глибокому розумінні закономірностей об'єктивної здоров'язбережувальної діяльності.

У педагогічному процесі метод переконання постає важливою формою регуляції взаємовідносин викладача та майбутніх фахівців, майбутніх фахівців та колективу, майбутніх фахівців та

суспільства, способом стимуляції активності майбутніх фахівців.

У педагогічній практиці застосовуються різні форми переконливого впливу за допомогою слова: розповідь, роз'яснення, підтвердження, бесіда, лекція. Кожна з названих форм словесного повідомлення має свої особливості і водночас має відповідати загальним вимогам до переконливого вербального впливу викладача на майбутніх фахівців.

Для того, щоб переконання як метод впливу було максимально доказовим, воно має відповідати цілій низці вимог: зміст і форма переконань повинні відповідати рівню вікового розвитку особистості, зрозумілі та доступні майбутнім фахівцям; переконання має будуватися з урахуванням індивідуальних особливостей майбутніх фахівців; за всіх умов переконання має бути послідовним, логічним, максимально доказовим; переконання має містити як узагальнені положення (принципи та правила), так і конкретні факти, приклади.

Значне місце в переконанні як методу виховання займають наочний матеріал та приклади щодо збереження і зміцнення свого здоров'я. Переконаючи інших, викладач має сам глибоко вірити у те, що повідомляє. Пристрасність, емоційність мови викладача викликають у здобувачів освіти адекватні співпереживання, дають можливість активізувати як розум, так і почуття.

До умов ефективності переконливого впливу належить, по-перше, сила самого впливу, що визначається його змістовністю і авторитетом того, хто переконує. По-друге, ефективність переконливого впливу залежить від особливостей психічного складу тієї особи, на яку впливають. Йдеться про потреби, інтереси, установки, смаки, особливості мислення того, кому адресований переконливий вплив.

По-третє, ефективність переконання залежить від інтелектуально-емоційного стану людини, яку переконують, і людини, яка переконує на момент їх взаємовідносин. Вміння переконувати за допомогою слова – велике мистецтво, яке потребує знання законів та правил логіки.

Логіка робить наш переконливий вплив доказовим, адже доказ – найважливіша умова ефективності переконання. Доказ – логічна дія, в якій істинність будь-якої думки обґрунтовується з допомогою інших думок.

Довести те чи те судження означає встановити його істинність за допомогою інших суджень, істинність яких вже доведена. У розмові, у дискусії, під час обговорення будь-яких питань

викладач повинен переконати здобувачів освіти у правильності своїх поглядів щодо збереження і зміцнення власного здоров'я, довести істинність своїх суджень, спростувати їх погляди, судження і поняття, якщо вважає їх хибними.

Розмежування знань, поглядів і переконань визначаються способом їх утворення та функціонування. Так, знання виступають засобом розпізнавання, виділення об'єктів і оперування ними в розумовій діяльності. Переконання є єдність об'єктивного і суб'єктивного, їх роль полягає у реалізації зв'язку засвоєних знань з особистою зацікавленістю в їх придбанні, тим самим інтерес особистості усвідомлюється як особистісно-значущий. Погляди, як і переконання, показують єдність оцінок, норм і ідеалів, позитивне до них становлення. Однак на відміну від переконань, показують ставлення суб'єкта до предмета оцінки, а не критерію вибору мотивів і цілей, якими особистість має намір керуватися в тій чи тій життєвій ситуації.

У формуванні здоров'яорієнтованого світогляду майбутніх фахівців велике значення має метод переконання. Він мотивує їх до здоров'язбережувальної діяльності [5, 247–261].

Переконання викладача має бути спрямоване на формування, закріплення і зміну установок на здоровий спосіб життя майбутніх фахівців, їх ставлень до власного здоров'я, здоров'я інших, на формування думок, почуттів, дій здобувачів освіти щодо збереження та зміцнення здоров'я, тобто покликано впливати на всі сторони їх психічної, емоційної сфери, практичної і здоров'язбережувальної діяльності [3, 235].

Завдання викладача через переконання звернутися до свідомості, почуттів і досвіду здобувачів освіти з метою формування у них свідомого ставлення до навколишньої дійсності та власного здоров'я. Майбутні фахівці мають навчитися розуміти себе, зовнішній світ, себе в ньому, і це розуміння потрібно привести у відповідність до вимог наукового знання, суспільства, закладів вищої освіти. Через переконання намагатися формувати у здобувачів освіти здоров'яорієнтований світогляд, щоб майбутні фахівці могли керуватися ним у подальшій практичній діяльності, тобто, привести здобувача освіти до вироблення власних переконань у здоров'язбереженні. Щоб ці переконання були міцними, заснованими на певних принципах, життєвих позиціях самих здобувачів освіти [3, 235].

Переконання мають формуватися у процесі засвоєння майбутніми фахівцями системи знань, які передбачені навчальною програмою.

Переконання у здоров'язбереженні прийнято розуміти як сформовану потребу особистості діяти відповідно до своїх знань. Це система усвідомлених потреб особистості, які спонукають діяти людину згідно з поглядами, принципами і здоров'яорієнтованим світоглядом [3, 235].

Отже, саме тому викладачам закладів вищої освіти важливо знати, що при переході знань у переконання необхідно, щоб здоров'яорієнтовані цінності мали особистісну значущість для здобувачів освіти, щоб здоров'язбереження перетворювалося на внутрішню потребу майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуляєва А. С. Роль системи переконань у житті особистості. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України “Проблеми сучасної психології”. 2017. Випуск 36. С. 31–40.
2. Матвійчук О. М. Суть поняття здоров'яорієнтований світогляд, структура та функції. *Молодь і ринок* : науково-педагогічний журнал. № 6–7 (185–186). Дрогобич: 2020. С. 163–167.
3. Мотозюк Л. М. Роль педагогічного комунікативного впливу у розвитку особистості сучасного студента. *Педагогічний дискурс*, вип. 12, 2012. С. 233–239.
4. Надольний І. Ф. Світогляд – ключова проблема пізнання та діяльності людини. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія : Філософія*. 2015. № 4. С. 50–54.
5. Shcherbak, I., Drozhyk, L., Boichuk, Y., Nizhevska, T., & Prokopenko, I. (2021). Increasing Students' Motivation for the Health-Preserving Activities. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(1), 247–261.

REFERENCES

1. Huliaieva, A. S. (2017). Rol systemy perekonan u zhytti osobystosti [The role of belief systems in the life of the individual]. *Collection of scientific works of K-PNU named after Ivan Ohiyenko, Institute of Psychology named after Hryhoriy Kostyuk NAPS of Ukraine “Problems of modern psychology”*. Vol. 36. pp. 31–40. [in Ukrainian].
2. Matviichuk, O. M. (2020). Sut poniatia zdoroviaorientovanyi svitohliad, struktura ta funktsii [The essence of the concept of “Health-oriented worldview”, structure and function]. *Youth & market*. No. 6–7 (185–186). Drohobych. pp. 163–167. [in Ukrainian].
3. Motoziuk, L. M. (2012). Rol pedahohichnoho komunikatyvnoho vplyvu u rozvytku osobystosti

suchasnoho studenta [The role of pedagogical communicative influence in the development of the modern student's personality]. *Pedagogical discourse*, vol 12, pp. 233–239. [in Ukrainian].

4. Nadolnyi, I. F. (2015). Svitohliad – kliuchova problema piznannia ta diialnosti liudyny [Worldview – the key problem of human cognition and activity]. *Bulletin of the National Academy of Public*

Administration under the President of Ukraine. Series: Philosophy. No. 4. pp. 50–54. [in Ukrainian].

5. Shcherbak, I., Drozhyk, L., Boichuk, Y., Nizhevska, T., & Prokopenko, I. (2021). Increasing Students' Motivation for the Health-Preserving Activities. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(1), 247–261. [in English].

Стаття надійшла до редакції 21.12.2021

“Наше призначення не в тому, щоб намагатися ясно розгледіти те, що віддалене від нас і приховано в тумані, але в тому, щоб працювати над тим, що у нас під рукою”.

Томас Карлейль
британський письменник, філософ

“Як пізнати себе самого? Зовсім не спогляданням, тільки діями. Спробуй виконувати своє призначення, і негайно себе пізнаєш”.

Йоганн Вольфганг фон Гете
німецький поет

“Власне розуміння доброчесності і вад – найголовніше. Якщо цього розуміння немає, усе стає хистким”.

Цицерон
давньоримський філософ та літератор

“Коли вам здасться, що ціль недосяжна, не змінюйте мету – змінюйте свій план дій”.

Конфуцій
давньокитайський філософ

“Кожне слово вихователя повинно нести в собі добро, справедливість і красу – в цьому суть наших повчань”.

Василь Сухоминський
педагог, публіцист, письменник

“Головною метою освіти є створення людини, здатної робити нове, а не повторювати те, що вже зроблено прийдешніми поколіннями”.

Жан Піаже
швейцарський психолог і філософ

“Будьте уважні до своїх думок; саме вони – початок вчинків”.

Лао-цзи
китайський філософ

